مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندۀ مضمون میباشد، عقیدۀ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد.

محمد معصوم هوتک ۲۰۱۹/۰۷/۰۳

د کندهار سفر

دوهمه برخه

جَذّبه مي د دلـــــبر ځکوي و ځان ته
ګنه هومري طاقت نه لرم په زور ځم

شمس الدین کاکړ

حمدالله صحاف رسمي زده کړي نه دي کړي خو له پښتو ادب سره ئې مطالعه هر وخت جاري ساتلې وي. خورا غني کتابتون ئې برابر کړی دئ او د خطي آثارو درنه زېرمه لري. ماته په افغانستان کي له حمدالله صحاف او اروابناد محمد حلیم سلیمي پرته بل داسي څوک معلوم نه دئ چي د خپل شخصي کتابتون نادري او قیمت بهاخطي نسخې دي ئې په سخاوتمندئ سره د پوهانو په واک کي ایښي وي. صحاف صاحب په کوټه او کندهار کي د پښتو ادب خورا ډېر آثار چاپ ته تیار کړي دي او د کار دِقت ئې زموږ د وخت ټولو پوهانو تایید کړی دئ. کله چي په کوټه کي اوسېدئ، د (پالنه) په نامه ئې یوه مجله هم دوه کاله خپره کړه. د چاپ لګښت ئې د خپل لاس په خواري د صحافئ له پیسو څخه برابراوه .

صحاف صاحب اوس د کندهار په عینو مېنه کي یوه ډېره غني کتابخانه او پر څنګ ئې د کتابفروشئ دوکان لري. دوکان ئې د فرهنګپالو د ناستي ځای هم دئ او زه به هم د خپل دغه سفر په شپو کي هره ورځ چي له نورو کارو او مصروفیتو څخه به فارغه سوم، دده دوکان ته ورتلم. دده د صمیمي مجلس خاطرې مي هر وخت په زړه کي وي. پاک خدای دې تل همداسي په عزت لري .

کاکا اسدالله خان هم په عالي دارالمعلمین کي د تعلیم له وختو راهیسي پېژنم او تر ننه مو شناخت او دوستي پاللې ده. ددوی کورنئ د کندهار له مخورو او منورو کورنیو څخه ده. پلرنئ مېنه ئې د کندهار په شاهي طبیله نومې کوڅه کي وه. مشر نیکه ئې ملا نواب خان نومېدی. په قوم پوپلزی ایوبزی وو. د ملا نواب خان زوی ملا اسحاق اخوند او لمسی ئې ملا حیات اخوند نومېدی. ملا حیات اخوند تر ۱۲۸۵هـ ق پوري ژوندی وو2. دا وخت د امیر شیرعلیخان د دوهم وار پاچهئ اول کال دئ.د ملا حیات اخوند دوه زامن وه چي غلام قادر او غلام محی الدین نومېدل. له غلام قادر څخه د حاجي اسحق زي ، حاجي مدین زي او امان الله په نومو درې زامن پاته سول چي حاجي اسحق زی د کاکا اسدالله خان پلار او د خپل وخت مخور مشر وو. د وخت پاچهانومحمد نادر خان او محمد ظاهر خان ورته د کندهار د یوه مشر په سترګه کتل او په نامه ئې فرمانونه ورته رالېږل چي ما (هوتک) کتلي او لوستلي دي. د کاکا اسدالله خان اکا (تره) حاجي مدین زی ما لیدلی وو او په ارګ بازار کي زما د استاد ملا عبدالسلام اخوند دوکان ته راتلئ. ډېر بامطالعه سړی وو. د علم او پوهي پرځنګ ئې د خطاطئ او په لرګي کي د کندنکارئ هنرونه هم زده ول. ښکلی نستعلیق خط ئې کیښ او د لرګي د لکړي په سر کي دده په لاس جوړه سوې د زمري مجسمه ما (هوتک) پخپله لیدلې وه. د موسیقي په مقامونو کي ئې د یوه استاد په سطحه معلومات درلودل. ددوی د پلرني مسجد د امام ملا ضیاؤالدین اخوند هم مجلسه وو او د هغه د ژوند په باب ئې ځیني یاداښتونه کښلي ول. حاجي مدین زي په دولتي ماموریتو کي د علاقه دارئ او اولسوالیو حکومتي چاري هم سرته رسولي وې او د خپل وخت د حُکامو په باب ئې معلومات خورا پراخ ول. د مجلس ظرافتونه ئې هر وخت زما په ذهن کي راګرزي. پاک خدای دې وبخښي.کاکا اسدالله خان هر وخت له ما سره د یوه تېروني دوست چلند کړی دئ. خدای دې په عزت کي اوږد ژوند ورکړي .

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

د اپریل پر یوولسمه (۲۲ حمل ۱۳۹۸ش) د پنجشنبي په ورځ بازار ته ووتم. په هرات دروازه کي د خپل اشنا حاجي اختر محمد خان د زوی حاجي عبدالسلام دوکان ته ورغلم. پر حاجي عبدالسلام باندي ئې په کور کي له کوچنیوالي څخه د ناز نوم (پاچا) ایښی دئ. زه ئې هم په همدغه نامه بولم. دا وار چي دوکان ته ورغلم او د پاچا په نامه مي وباله، په خندا ئې راته وویل چي" زما نوم خو عبدالسلام دئ". په جواب کي مي ورته وویل چي ستا نوم خو رشتیا هم همدا دئ، مګر موږ ته پاچا یې او پاچا به دي بولو. دده دوکان یو زراعتي شرکت دئ چي د نباتاتو د ناروغیو او نوري ودي له پاره کیمیاوي مواد او دواوي، پوډرونه، او نور مواد پلوري او پر څنګ ئې باغوانانو او بزګرو ته د کرني په باب مشوري هم ورکوي. له اوریدو چي له بزګرانو او باغ والاوو سره ئې مرسته ښه نتیجه ورکړې ده .

د پاچا په دوکان کي مي تر غرمي پوري له خپل اشنا حاجي اختر محمد خان سره خوږ مجلس وکړ. زړې خاطرې مو بیان کړې. غرمه چي مي کور ته د تګ اراده وکړه، راته وې ویل " ته کښېنه، یو ځای ته دي بیایم". ما عذر ورته وکړ، ده ول" کور ته تیلفون وکه چي غرمه نسم درتلای". زوروور سړی دئ، خبره مي ور غبرګولای نسوای. غرمه مهال د پاچا په موټر کي مخ پر میرویس مېنه روان سوو. پر لاري د ترافیکو ازدحام ښه پوره وځندولو. د کندهار محبس مخي ته دوه طرفه سړک بند سوی وو او د تګ و راتګ وسایل دواړه پر یوه خوا روان ول او دې کار خورا زیات مشکلات پیښ کړي ول. خو خیر، د انتظار وخت مو په مرکو او خبرو تېر کړ او غرمه په میرویس مېنه کي دده د دوستانو یو کوچنوټي واده ته ورغلو. هورې مي د خپل اشنا د اکا له زوی حاجي عبدالقدوس سره هم ولیدل. حاجي عبدالقدوس د شهید کریم خان زوی دئ. زه چي پر پاخه عمر څووم پلا کابل پوهنتون ته شامل سوم، دی هم په پوهنتون کي محصل وو. په لیلیه کي به مو د غرمي ډوډی پر مهال زیاتره سره لیدل. حاجي عبدالقدوس ډېر قدردانه سړی دئ. په واده کي مي تر ډوډی خوړلو وروسته له حاضر مجلس څخه رخصت واخیست. حاجي اختر محمد خان پاته سو او زه دده له زوی محمود جان سره په موټر کي مخ پر خپل استوګنځي (عینو مېنه) روان سوم. پر لاري مو د غره و د وره خوندور مجلس وکړ .

په دغه نېټه د شپي له خوا اسدالله ارماني او خلیل سروري کور ته راغلل. دوی زما په خوی و خاصیت پوه زلمیان دي. زما د مطالعي له پاره ئې (دستارنامه) او (زر مقالي) کتابونه راوړي ول. د دستار نامي دغه چاپي متن د ډاکټر عبدالحکیم شاه خټک په زیار برابر سوی او د افغانستان د علومو اکاډیمی او کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا په ۱۳۹۷ش = ۲۰۱۸ع کال خپور سوی دئ. پر کتاب باندي د ډاکټر خټک کار او زیار په رشتیا سره د ستایني وړ دئ. زه چي له سفره په خیر بیرته کاناډا ته ورسېدم، هوری به ئې په دقت سره ولولم او یقین مي دئ چي ډېر نوي څه به پکښي ومومم .

(زر مقالي) یا (هزار مقاله) د علامه پوهاند عبدالحي حبیبي مقالي دي چي د " مرکز تحقیقات علامه حبیبي" له خوا په ښه قطع او صحافت په ۱۳۸۷ش کي له چاپه راوتلی دئ. د مقالو د راغونډولو زیار ئې د دغه مرکز مشر ښاغلي حبیب الله رفیع پر ځان منلی دئ. دغه ټوک ئې ښاغلي رفیع صاحب ماته ډالی کړی او خلیل جان سروري ته ئې سپارلی وو چي دادئ اوس زما لاس ته ورسېد. زه رفیع صاحب ته د دغه زیار مبارکي وایم او د کتاب پر لومړي مخ ئې ددغي جملي له اسیته مننذوی یم چي راته کښلي ئې دي:

"ګران وروړ، د لوی استاد د آثارو مین او عقیدتمن جناب معصوم هوتک ته ډالی شو."

ګران اسدالله جان ارماني راته د علامه حبیبي په زیار تدوین سوی کتاب (ترجمه السوادالاعظم) او څو نور زاړه چاپ پښتو کتابونه ور سره راوړي ول چي د کورودانی مستحق دئ .
د اپریل دوولسمه د جمعي ورځ وه او یخوا به موږ په جمعو کي ارغنداو ته تلو. دا پلا مي دامان اولسوالی (نجوی) کلي ته د تګ اراده وکړه. په نجوی کي زموږ پدري جایداد سته او څه دپاسه اوو سوو جریبو ته رسیږي. دا جایداد زموږ نیکه حاجي عبدالغني (اکولالا) په نغده پیرودلی وو او اوس دده د پنځو زامنو او یوې لور د ورثه وو تر منځ وېشلی دئ. دا ټول جایداد د نجوی په کلي کي د یوی مېشتي کورنۍ په لاس په لېکه یا اجاره کرل کېږي. دا کورنۍ د غني لالا پوپلزي کورنۍ ده چي اوس د همدغه غني لالا دوه زامن حاجي محمد نبي (ملک) او محمد رحیم او د دوو نورو زامنو (حاجي عبدالولي او محمد کریم) اولاده پر مېنه ناست دي او زموږ پدري جایداد هم د دوی له خوا روزل کېږي. زموږ په کورنۍ کي د حاجي اکولالا تر وفات وروسته د دغه جایداد سرپرستي زما د پلار په لاس کي وه. وروسته بیا زما د اکا مرحوم حاجي عبدالمجید پر غاړه وه. اوس هره برخه د خپلو ورثه وو په اختیار کي ده خو په مجموع کي ئې نظارت زما د مشر اکا زوی حاجي نجیب الله پر غاړه اخیستی دئ. حاجي نجیب الله پخپله برخه کي چي (د پیل شا) نومېږي، د څو کلونو راهیسي ښه ډېري خواری کښلي دي. برمي ئې ورته وهلي دي، د چرګانو فارم ئې جوړ کړی او برمي ئې پکښي وهلي دي. پر یوه حصه ئې منظم دېوال راتاو کړی دئ. ښه عصري ودانی

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په ځیر و لولئ

ئي پکښي اباده کړې ده. د کرني پر ځنګ ئي مالداري هم له پامه نه ده ایستلې. مصرفونه ئي ډېر کړي دي او د چا خبره ځان ئي دوو نغریو ته کښېنولی دئ خو نتیجه ئي لا تر اوسه په بشپړه توګه معلومه نه ده. خدای دي وکړي چې دغه زحمتونه ئي د ده پر زړه برابره نتیجه ورکړي .

د دامان اولسوالي د اوبو له مخي نېستمنه سیمه ده. پخوا کاریزونه پکښي ول او له ترنک رود څخه ئي منظمه حقابه هم درلوده. اوس ئي کاریزونه وچ دي خو که کال اباد وي او بارانونه سوي وي، له ترنک څخه دونده (دومره) اوبه ورته راځي چي د دوی د غلو دانو کښتونه په اوبه سي .

زموږ نیکه حاجي اکو لالا نهه لسیزي پخوا د دامان د دغي سیمي انځور په یوه شعر کي داسي بیان کړی وو :

دا حاضره کال آباد دئ بې دامانه خوارحیران
چې قسمت د ښو یې نسته اهالي ئې سرګردان

کال آباد، واښه تازه، درختي بارداره د هرځای
هم یې واړه غلې ښې دي بې له پورته د دامان

باغ و ګل ور لره نسته، د غلو برخه ئې خواره
ترنک وچ تر ښوراو پوري بیا تر زیات لا ارغسان

ارغسان پوره بهیږي ارغنداو هم دئ ناپایه
هیلمند غرونه، غرونه کیږي نور رودونه همچنان

ډوری ډکه له اوبوده د رودو بدبخت ترنک دئ
له اخونده تر خوشابه دا حد وچ پر هر زمان

د داماان کلي برهم له مرسینزو بیا تر خوشابه
نه ئي مال نه ئي ثروت سته نه يي چا ولیدئ خان

مالیه ده پر دوی جبر، د وندی عسکري بیا هم
له جریبه به فرارسي طاقت نه لري خواران

د داماان و ماله جات مالیه یکرنګه تړلي
ماله جات لري اوبه باغ و باغچه، داماان ویران

تر نن پوري مالیه چاکمه نه کړه حال بي څه وي
چار ناچاربه فرار کیږي دا شاعر ئي کړي بیان

یا تجویز د اوبو غواړي یا تخفیف په مالیه کښي
وګرنه، کلي به تور سي ځای به سي د رهزنان

نور بیا

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزې بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکي په ځیر و لولئ